

II ZINĀTNISKĀ KONFERENCE VALMIERĀ “JAUNO VĒSTURNIEKU ZINĀTNISKIE LASĪJUMI”

2016. gada 3. novembrī Valmieras muzeja telpās notika II zinātniskā konference “Jauno vēsturnieku zinātniskie lasījumi”, ko organizēja LU Latvijas vēstures institūts Valsts pētījumu programmas “Letonika” ietvaros un Valmieras muzejs. Atbalstu konferences norisē sniedza Valmieras pašvaldība un SIA “Valmiermuižas alus”.

Atklāšanas uzrunās konferences dalībniekus sveica Valmieras muzeja direktore Iveta Blūma un Valmieras pilsētas pašvaldības domes priekšsēdētāja vietnieks Ričards Gailums, atzīmējot, ka muzejs ir iniciators nozīmīgam ikgadējam pasākumam – zinātniskajai jauno vēsturnieku konferencē, kas norisinās Valmieras pilsētā. Konferences rīcības komitejā ir LU Latvijas vēstures institūta, LU Filozofijas un socioloģijas institūta, LU Vēstures un filozofijas fakultātes, Vidzemes Augstskolas un citu institūciju pieredzējuši speciālisti Latvijas vēsturē, arheoloģijā, etnoloģijā un citās nozarēs. Valmieras muzeja speciālists Alberts Rokpelnis savukārt savā uzrunā akcentēja šāda pasākuma nozīmību jauno vēsturnieku izaugsmē un specializācijā. LU Latvijas vēstures institūta pētniece Viktorija Bebre iepazīstināja klātesošos ar jau iznākušo pirmo zinātnisko rakstu krājumu “Jauno vēsturnieku zinātniskie lasījumi”, kas publicēts elektroniskā versijā un pieejams LU e-resursu repozitorijā, kā arī rakstu autoriem dāvināja grāmatas izdruku.

Konferences darbs notika divās grupās: “Latvijas vēsture no akmens laikmeta līdz 20. gadsimtam” un “Latvijas 20. gs. vēstures jautājumi”. Katrā grupā bija paredzēti deviņi referāti. Darbs bija iedalīts trīs sekcijās, paredzot katras sekcijas darba noslēgumā uzdot referentiem jautājumus.

Iesākot konferenci, Dr. hist. Ēriks Jēkabsons referēja par reģionālās vēstures nozīmi zinātnē, kā piemēru minot ASV faktoru Valmierā 1919.–1920. gadā. Ē. Jēkabsons norādīja, ka ASV palīdzības dienesti praksē kādu brīdi paēdināja gandrīz katru otro Valmieras bērnu, bet ilgstoši nodrošināja ar pārtiku vairākus simtus bērnu gan skolās, gan patversmēs. Bez amerikāņu palīdzības pat 1920. gadā Latvijā apgādes situācija būtu bijusi ievērojami sliktāka. Pētnieks norādīja, ka šis ir tikai viens no tikpat kā nepētītiem jautājumiem Latvijas vēsturē, kas vēl gaida savu pētnieku. Turklāt materiāli par šiem notikumiem jāmeklē ne tikai Rīgas, bet arī ASV arhīvos. Referāta noslēgumā vēsturnieks aicināja jaunus zinātniekus enerģiskāk iesaistīties vēstures izpētes darbā.

Pirmās grupas “Latvijas vēsture no akmens laikmeta līdz 20. gadsimtam” priekšpusdienas sēdē referenti skāra 18.–20. gadsimta vēstures jautājumus. Imants Cīrulis salīdzināja Baltijas un Eiropas apgaismības līmeņus un atšķirības, parādīja lasītprasmes lielo nozīmi tautas apgaismībā. Ieva Andrejauska, balstoties uz Elejas muižas piemēru, izgaismoja kultūras mantojuma saglabāšanas pozitīvās un negatīvās iezīmes Latvijā. Lielu interesi un pēc tam diskusiju izraisīja Gunta Vāvera ziņojums par Rīgas atturības organizāciju (1891–1914), pēc kura sekoja virkne jautājumu, tēma par un ap dzeršanu vienmēr sabiedrībā izraisījusi dzīvu apspriešanu.

Pēcpusdienas sēdē konferences dalībnieki noklausījās trīs referātus, kas bija veltīti starpdisciplināriem pētījumiem senākajā vēsturē. Dita Auziņa demonstrēja arheoloģisko objektu uzmērīšanas tehnoloģijas, izmantojot diferenciālās ģeogrāfiskās pozicionēšanas sistēmas dGPS un totālo staciju TS. Savukārt Jānis Goldšmits dalījās pieredzē LIDAR (*Light Detection and Ranging*) jeb aerolāzerskenēšanas datu nolasišanā vēsturisko objektu un arheoloģisko pieminekļu identifikācijā, ko ļauj izdarīt iegūtais digitālais reljefa modelis. Mārcis Kalniņš klausītājiem parādīja, kā notikusi vietējā krama oļu apstrāde Kurzemē neolīta apmetnēs. Autora veiktie eksperimenti ļauj apšaubīt, ka tā sauktais vietējais krams vispār ir krams.

Pēdējā, trešā sēde iesākās ar jaunās arheoloģes Ingas Doniņas referātu par pētījumiem Talsu Vilkmuižas ezerā. Autore mēģinājusi zinātniski noskaidrot, kā kuršu apbedījumu senlietas nonākušas ezerā. Iespējams, ka atbildi sniegs ģeoarheoloģiskie pētījumi, kas jau tagad liecina par nogulumu sastāva un krasta līnijas izmaiņām, kā arī Vilkmuižas ezera ūdens līmeņa svārstībām. Valmieras pilsētas vēsturei šīs sekcijas darbā bija veltīts tikai viens ziņojums, kurā Edgars Plētiens aplūkoja Valmieras lomu Hanzas savienībā. Valmiera bija viena no daudzām Hanzas mazpilsētām, kuru atcerējās, kad bija nepieciešams iekasēt kādus nodokļus. Sēdes pēdējais – Natālijas Ameļoškinas referāts par Papua-Jaungvinejas ieročiem, kas glabājas Latvijas Nacionālā vēstures muzeja krājumā, izraisīja dedzīgu diskusiju par šīs kolekcijas iegūšanas likumīgumu un glabāšanos muzeja krājumā.

Otrās grupas “Latvijas 20. gs. vēstures jautājumi” pirmās sekcijas darbu ievadīja Elinas Rasnaces referāts par Latvijas un Somijas kultūras sakariem starpkaru periodā, kurā referente akcentēja konkrētu personu nozīmi kultūras sakaru attīstīšanā. Sevišķi izcelti tika J. Rozentāls un T. Reiters. Referente norādīja, ka draudzīgās attiecības kultūras jomā

nemainījās arī pēc K. Ulmaņa 1934. gada apvērsuma. Labās attiecības kultūras laukā veicināja draudzīgas retorikas dominēšanu abu valstu attiecībās. Aiga Bērziņa referēja par ieslodzīto nodarbinātību Latvijas Republikas Tieslietu ministrijai pakļautajās ieslodzījuma vietās 1918.–1921. gadā. A. Bērziņa norādīja, ka vairāk nekā divu tūkstošu ieslodzīto pietiekamu dzīves apstākļu organizēšanai pēckara situācijā bija nepieciešami ievērojami resursi un enerģija, jo trūka gan pārtikas, gan sadzīves lietu. Cietumu vadība centās nostādīt cietumu sistēmu uz pašapgādes pamatiem – rūpējoties gan par sakņu dārzu iekārtošanu, gan malkas sagādi utt., no darbiem atbrīvojot vien minimālu skaitu ieslodzīto. Pirmās sekcijas darbu noslēdza Dāvja Pumpuriņa referāts par humoru kā vēstures izpētes objektu, aplūkojot Latvijas preses karikatūras no 1918. līdz 1934. gadam. Referātā tika sniegts īss ieskats humora attīstības vēsturē, kā arī uzsvērts, ka humoram ir divējāda nozīme, piemēram, tas var gan veicināt, gan mazināt toleranci. Turklāt bieži humors tiek izmantots arī kā politikas instruments. Šo iemeslu dēļ humora izpēte ir kompleksa un sarežģīta.

Otrās sekcijas darbs iesākās ar Anastasijas Smirnovas referātu par vidusšķiras sievietes sociālo portretu Latvijā no 1921. līdz 1934. gadam. A. Smirnova pievērsās vidusšķiras definēšanas problēmai, norādot, ka pamatā ar to tiek saprastas sievietes – literātes, ārstes, skolotājas utt. Tika aplūkoti tādi jautājumi kā laulība, nodarbinātība un studējošo sieviešu skaits. Īss ieskats tika dots par nacionālo aspektu. Agnija Ruhocka analizēja Bauskas brīvprātīgo ugunsdzēsēju biedrības darbību 1919.–1940. gadā. Viņas referāts teicami atainoja biedrības struktūru un attīstību jau no 19. gadsimta vidus. Referente deva lielisku ieskatu par ugunsdzēsēju biedrības rīcībā esošo aparatūru un raksturoja arī biedrības darbību kultūras laukā. Sekciju noslēdza Mārtiņa Dātava referāts par Latvijas veģetāriešu biedrības darbību no 1927. līdz 1940. gadam. Pēc īsa ieskata par veģetāriešu kustības aizsākumiem 19. gadsimtā referents pievērsās biedrības filiāles izveidei Liepājā, darbībai un biedru skaita problēmām. Referents norādīja, ka, pateicoties biedrības iespaidam, Rīgā tika atcelti nodokļi augļiem no siltajām zemēm.

Trešo sekciju ievadīja Andreja Gusačenko ļoti informatīvais ziņojums par jauniešu organizācijas “Sokol” darbību Latvijā. Tajā tika aplūkots gan vēsturiskais fons, gan arī organizācijas struktūra un tās darbības galvenie virzieni. Referents atzīmēja, ka organizācijai “Sokol” bijusi cieša sadarbība arī ar līdzīgām latviešu organizācijām. Marta Starostina referēja par padomju ideoloģijas un propagandas izpausmēm akciju sa-

biedrības “Intūrists” Rīgas nodaļas darbā ar ārzemju tūristiem laika posmā no 1957. līdz 1964. gadam. Viņa uzsvēra, ka padomju ideoloģijas retorika apskatāmajā laika posmā tūristus ietekmējusi maz, turklāt arī pašu tūristu skaits bijis neliels. Reiņa Jaunā referāts bija veltīts ar rokmūziku saistīto publikāciju analīzei laikrakstā “Padomju Jaunatne”. Viņš norādīja, ka publikāciju skaits bija neliels, turklāt bieži informācija vispār trūkusi, neskatoties uz to, ka rokmūzikas atbalstītāju Latvijā bijis daudz.

Konferences gaitā referentiem tika uzdoti jautājumi, kas pievērsa uzmanību kādam konkrētam izpētes aspektam un mudināja referentus precīzāk artikulēt savas domas. Sekciju vadītāji un klātesošie gandrīz katram referentam izteica kādu konstruktīvu priekšlikumu referāta tālākai uzlabošanai. Šādas konferences ir vitāli nepieciešamas vēstures zinātnes tālākai attīstībai un jauno vēsturnieku darbības stimulēšanai. Konferences noslēgumā gan referentiem, gan klausītājiem bija iespēja aplūkot Valmieras muzeja ekspozīcijas, bet saviesīgajā daļā risinājās daudz spraigu sarunu gan par atsevišķām sevišķu interesi izraisījušām referātu tēmām, gan par turpmāko sadarbību.

Ar pārstrādātiem un paplašinātiem konferences ziņojumiem interese varēs 2017. gadā iepazīties rakstu krājumā “Jauno vēsturnieku zinātniskie lasījumi II”. Jāuzsver, ka jauno vēsturnieku izaugsmē ļoti liela nozīme ir tieši rakstu izstrādāšanai, no vienas puses, mācai interesanti un aizraujoši izklāstīt saturu, bet, no otras puses, strukturēt rakstus atbilstoši mūsdienu prasībām, izteikt un argumentēt izvēlētās tēmas novitāti, novērst recenzentu norādītās neprecizitātes un objektīvi atspoguļot vēsturi.

Viktorija Bebre, Edvīns Evarts